

Г. А. Гайдай

здобувач, викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування Чернігівського національного технологічного університету

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: МОВНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена питанню функціонування механізмів державного управління України за умов євроінтеграційних процесів у європейське ділове і культурне середовище. Особливу увагу приділено впливу англійської компетентності державних службовців України на систему державного управління. Проаналізовано структуру англійської компетентності та виокремлено зони впливу кожного з компонентів на певні механізми державного управління.

Ключові слова: механізми державного управління, державні службовці, англійська компетентність, компетенції, професійна діяльність.

Постановка проблеми. Євроінтеграційні прагнення України спричинили низку змін у діяльності органів державного управління. Зближення з ЄС активізувало міжнародну співпрацю та комунікацію як з європейськими країнами, так і з іншими державами світу. Розбудова спільного економічного, політичного, безпекового та культурного просторів стала причиною низки реформ з адаптації українського законодавства до міжнародних і європейських норм і стандартів, а також посилення інформаційного обміну між працівниками державного управління на різних рівнях.

Усе вище зазначене, на нашу думку, актуалізує питання щодо налагодження шляхів комунікації між державними службовцями для ефективного виконання своїх професійних обов'язків та результативного функціонування механізмів державного управління. У даному розрізі нас цікавить не стільки процедурне забезпечення інтеракції, оскільки наразі існує безліч каналів для цього – круглі столи, форуми, конференції, офіційні з'їзди тощо, як її мовна основа.

Загальновідомо, що Європейський Союз є багатонаціональним, а відтак і багатомовним середовищем. Для більшої результативності та швидкості функціонування державного управління на міжрегіональному рівні застосовуються, так звані «мови міжнародної комунікації», зокрема: англійська, німецька, французька, іспанська та італійська. Серед них, як зазначають дослідники, саме англійська мова виконує

провідну роль певного медіатора та мовного чинника функціонування механізмів державного управління у Європі та у значній частині світу [1, с. 289]. Саме тому питання щодо готовності працівників державного управління до ефективної роботи у англійському середовищі, на наш погляд, є наразі одним із ключових.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження у сфері оцінки кадрів державної служби проводили: В.В. Травін, Л.А. Пашко, О.Ю. Оболенський, С.М. Сєрьогін, Н.Р. Нижник, Г.В. Щокін, Г.І. Леліков та ін. У роботах вище зазначених науковців розроблено широкий спектр необхідних компетентностей державних службовців, які підлягають оцінці з метою встановлення їх професійності, однак інформація щодо необхідності англійської компетентності відсутня. Поняття мовної (англійської) компетентності вивчається у працях: Г.В. Абрамовича, Н.Г. Акатової, Н.І. Андрейчика, М.Б. Бергельсона, Л.А. Бессонової, Л.С. Дмитрієвських, Е.Ю. Жданової, І.В. Кухти, О.С. Лагодинського, В.В. Ягупова та ін., однак носить виключно мовознавчий характер і не стосується державного управління. Зв'язок між знанням іноземної (англійської) мови та ефективною професійною діяльністю державних службовців розкривають: Л.В. Амосова, Л.В. Дербеньова, Н.М. Колісніченко та ін., проте не вивчено питання впливу іншомовної компетентності на функціонування не окремих державних службовців, а цілої системи механізмів державного управління загалом.

Мета статті – проаналізувати зв'язок ефективності функціонування механізмів державного управління з окремими компонентами англомовної компетентності державних службовців України.

Виклад основного матеріалу. У першу чергу, коротко окреслимо термін «англомовна компетентність», оскільки від його розуміння залежить уся наша подальша робота. Проаналізувавши низку наукових робіт з даної тематики вітчизняних та іноземних лінгвістів, ми виокремили певні концепти, які складають визначення терміну «мовна компетентність», а саме: «система», «якість особистості», «готовність і здатність», «володіння», «рівень освіченості та коло знань фахівця», «досвід»; мовознавчі правила, категорії та одиниці мови, їх функції, закономірності, системно-структурні утворення семантичного, синтаксичного, морфологічного і фонологічного характеру, інформаційний та операційний компоненти, мовні знання, уміння і навички; професійно-комунікативна, мотиваційно-пошукова, лінгвосоціокультурна і паралінгвістична компетенції; мовна, соціолінгвістична, мовно-логістична та стратегічна компетенції; життєві, професійні та інші завдання у будь-яких сферах життєдіяльності, ситуативних умовах спілкування. Узагальнюючи окреслені підходи, розуміємо англомовну компетентність як певне складне утворення, властивість людини, отриману під час вивчення англійської мови, що містить лінгвістичні, комунікативні і соціокультурні знання, професійні уміння і особисті ставлення, на основі досвіду, та реалізується у здатності і готовності фахівця до успішної діяльності у англомовному середовищі. У даній роботі ми зосереджуємось на англомовній компетентності як чинника функціонування механізмів державного управління, а відтак певну особисту якість, знання, вміння державного службовця, які сприяють ефективній діяльності у професійному англомовному середовищі.

Вимога щодо знання іноземної мови є загальнопоширеною у сфері державного управління країн-членів ЄС. До прикладу, Єврокомісія запропонувала вісім ключових компетентностей, якими повинен володіти кожен європеєць: 1) компетенція в галузі рідної мови; 2) компетенція в галузі іноземних мов; 3) математична та фундаментальна природничо-наукова та технічна компетенції; 4) комп'ютерна компетенція; 5) навчальна компетенція; 6) міжособистісна, міжкультурна та соціальна компетенції, а також громадянська компетенція; 7) компетенція підприємництва; 8) культурна компетенція [2, с. 27]. Як бачимо, знання іноземних

мов слідує одразу за компетенцією в галузі рідної мови, що одразу говорить про відповідний статус у зазначеній системі вимог. Відповідно, англомовна компетентність виступає однією з вимог успішної соціальної, культурної, політичної та економічної інтеграції України до євроспільноти.

Отже, яка структура англомовної компетентності? Беручи до уваги, що це комплексне явище, на що необхідно звернути увагу у першу чергу з огляду на функціонування механізмів державного управління? Дослідники виділяють чотири складові мовної компетентності, це:

1. Мовна компетенція: включає знання лексики, граматики, а також рецептивні (слухання, читання) та продуктивні (говоріння, письмо) навички.

2. Соціолінгвістична компетенція: мовленнєві універсальні стандарти.

3. Мовно-логістична компетенція: здатність читати та розуміти складні тексти, докладно і зрозуміло писати на складні теми.

4. Стратегічна компетенція: здатність виявляти та вирішувати проблеми мовної комунікації [3, с. 2].

Окреслені компетенції є взаємопов'язаними, однак, на нашу думку, останні дві є найбільш важливими з точки зору функціонування механізмів державного управління, адже стосуються реалізації практичних професійних завдань, сприйняття і передачі необхідної інформації для вирішення певних питань. Правові та політичні механізми державного управління реалізуються, у тому числі, через роботу з текстами відповідних жанрів, які є складними за формою та змістом, значними за обсягом та специфічними за стилістикою; а також через постійну усну та письмову комунікацію з представниками різних структур щодо питань, які становлять спільний інтерес та потребують швидкого й конструктивного вирішення.

За іншою класифікацією, розрізняють англомовну компетентність в аудіюванні, англомовну компетентність у читанні, англомовну компетентність у говорінні, англомовну компетентність у письмі й англомовну компетентність в анотуванні та реферуванні – перекладному і безперекладному [4]. Хочемо відмітити, що і за такого поділу компетенцій, вплив англомовної компетентності на реалізацію механізмів державного управління є очевидним: опрацювання текстів, робота з людьми, вирішення професійних завдань вимагають адекватної мовленнєвої поведінки і в усній, і в писемній формі, як сприймаючи, так і продукуючи інформацію.

Виходячи з вище окресленого визначення англомовної компетентності, та наявних підходів до

класифікації її складових, пропонуємо наступні об'єкти оцінювання англомовної компетентності, які, на нашу думку є ключовими у формуванні англомовної компетентності та послугують ефективній реалізації організаційного, правового, інформаційного та іншого інструментарію механізмів державного управління:

- лінгвістична компетенція;
- рівень володіння навичками аудіювання і читання;
- рівень володіння навичками усного і писемного мовлення;
- рівень сформованості прагматичної компетенції;
- рівень сформованості соціокультурної компетенції.

Далі розглянемо їх детальніше. Отже, лінгвістична компетенція включає лексичні, фонологічні, синтаксичні знання й вміння та інші параметри мови як системи незалежно від соціолінгвістичного значення їх варіантів та від прагматичних функцій їх реалізації [5, с. 30]. При оцінюванні англомовної компетентності державних службовців доцільно звертати особливу увагу на мовні одиниці з таких тем як «Державна служба», «Економіка», «Політика», «Право» та інших дотичних сфер, які стосуються виконання посадових обов'язків у сфері державного управління. При організації курсів з іноземної мови, доцільно групувати державних службовців відповідно до сфер професійних інтересів (спеціалізації) і підбирати мовний матеріал відповідно. Лексичний запас слів з відповідних тем є однією зі складових англомовної компетентності, які забезпечують функціонування механізмів державного управління, спрямованих на інформаційний обмін та міждержавну співпрацю у певній сфері діяльності держави.

Аудіювання і читання відносяться до рецептивних видів мовленнєвої діяльності. Під час аудіювання користувач мовою у ролі слухача сприймає та опрацьовує усне мовлення, породжене одним або кількома мовцями (інформація, інструкції, радіо, ТБ, записи, публічні лекції тощо). А у процесі читання – сприймає та опрацьовує як стимул письмові тексти, породжені одним або кількома авторами (уривок художнього чи наукового твору, стаття, новина тощо) [5, с. 109, 113]. За умови достатнього рівня розвитку вище зазначених навичок, державний службовець здатен без перекладача сприймати доповіді і повідомлення на конференціях, круглих столах, семінарах, форумах та інших ділових зустрічах, а також самостійно читати іноземну фахову літературу,

міжнародні нормативні акти, новини, забезпечуючи функціонування, у першу чергу, правового і ресурсного механізмів державного управління.

Усне і писемне мовлення – продуктивні види діяльності. При говорінні користувач мовою продукує усний текст, який сприймається аудиторією з одного або більшої кількості слухачів (виступи, інформація, інструкції, презентації тощо). У процесі писемної продуктивної діяльності (письма) користувач мовою, який пише, породжує письмовий текст, призначений для читання одним або кількома читачами (написання статей для журналів, написання особистих або ділових листів, проектів законів, угод тощо) [5, с. 100, 104]. Вище зазначена компетенція є особливо важливою, адже для результативності механізмів державного управління у сфері міжнародних відносин, державний службовець повинен бути у змозі самостійно вести ділове листування з міжнародними колегами, складати за необхідності офіційні документи англійською мовою, брати участь у ділових перемовинах і офіційних зустрічах, спілкуватися на різні теми під час неофіційних зустрічей.

Прагматична компетенція пов'язана з функціональним вживанням лінгвістичних засобів: продукуванням мовних функцій, актів мовлення тощо. Вона стосується умінь дискурсу, злитності та зв'язності, ідентифікації типів і форм текстів, іронії та пародії [5, с. 31]. Дана компетенція дозволяє державному службовцю підбирати слова та вирази відповідно до стилю спілкування, соціального статусу співбесідника та самої ситуації, таким чином мінімізуючи ризики міжкультурного непорозуміння та підтримуючи функціонування політичних механізмів державного управління.

Соціокультурна компетенція включає знання про: повсякденне життя, його умови, міжособистісні стосунки, цінності, ідеали, норми поведінки, мову тіла, соціальні правила поведінки, ритуальну поведінку [5, с. 153]. Результати наукових досліджень та практика підтверджують той факт, що знання мови як сукупності лексичних одиниць та правил їх вживання не гарантує ефективність спілкування, бо для цього необхідно також знати культурні норми співбесідників, тобто їх традицій, образу життя, світогляду, менталітету, національного характеру тощо. Для високої результативності політичних механізмів державного управління необхідно аби державний службовець мав загальні уявлення про культурний фон партнерів, прийняті норми спілкування і поведінки, і був готовим до їх відображення у діловій співпраці та комунікації для досягнення професійних завдань.

Висновки і пропозиції. Таким чином, англomовна компетентність виступає чинником активізації міждержавної співпраці Україна-ЄС, та посилює результативність функціонування механізмів державного управління на міжрегіональному рівні. Кожна окрема складова англomовної компетентності є чітко спрямованою на підвищення професіоналізму державних службовців, і, відповідно, на реалізацію механізмів державного управління: починаючи від знання лексики для спілкування на професійні теми, закінчуючи знаннями культури для уникнення міжкультурних непорозумінь та конфліктів, адже міждержавна комунікація значним чином скеровується нормами офіційного дискурсу, ділової поведінки, європейськими цінностями та світоглядом. Незнання, або неврахування останніх, може зашкодити продуктивній комунікації з питань співробітництва України та Європейського Союзу, а також інших тем, які становлять спільний інтерес, і негативно вплинути на загальне функціонування державного управління.

Отже, на порядку денному стоять питання необхідних змін у нормативно-правовому полі України стосовно вимоги іншомовної (англomовної) компетентності працівників державної служби. Подальшого дослідження потребують шляхи підвищення англomовної компетентності державних службовців та її об'єктивної оцінки. Необхідно також дослідити шляхи мотивації державних службовців до

вивчення англійської мови, адже значною мірою ефективність формування такої якості особистості як іншомовна компетентність залежить від самої людини, усвідомлення нею потреби навчання та покращення власних знань та навичок.

Список використаної літератури:

1. Козак Т. Лінгвістична складова європейської інтеграції / Т. Козак. – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
2. Побірченко Н.С. Компетентнісний підхід у вищій школі: теоретичний аспект / Н.С. Побірченко // Освіта та педагогічна наука, 2012. – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
3. Göttemann U. Sprachkompetenz – Bedeutung und Realität in der Berufsausbildung / Udo Göttemann. – 2008. – Режим доступу: http://www.bwpat.de/ht2008/ft17/goettemann_ft17-ht2008_spezial4.pdf
4. Лагодинський О.С. Англomовна комунікативна компетентність як компонент змісту англomовної підготовки курсантів (слухачів) вищих військових навчальних закладів / О.С. Лагодинський // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, 2013. – Випуск 3. – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
5. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю.Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003.-273с. – Режим доступу: http://www.kievskiy-ruo.edu.kh.ua/Files/downloads/zagalnoyevrop_rekom.doc

Гайдай Г. А. Эффективность функционирования механизмов государственного управления Украины в условиях евроинтеграции: языковой аспект

Статья посвящена вопросу функционирования механизмов государственного управления Украины в условиях интеграционных процессов в европейскую деловую и культурную среду. Особое внимание уделено влиянию англоязычной компетентности государственных служащих Украины на систему государственного управления. Проанализирована структура англоязычной компетентности и выделены зоны влияния каждого из компонентов на определенные механизмы государственного управления.

Ключевые слова: механизмы государственного управления, государственные служащие, англоязычная компетентность, компетенции, профессиональная деятельность.

Gaidai G. A. Functioning efficiency of the mechanisms of public administration of Ukraine in the conditions of European integration: the language aspect

This article studies the issue of functioning of the mechanisms of public administration of Ukraine in conditions of integration processes into the European business and cultural environment. Particular attention is paid to the influence of English language competence of civil servants of Ukraine on the system of public administration. The structure of the English language competence is analyzed and the zones of influence of each of its components are identified for certain mechanisms of public administration.

Key words: mechanisms of public administration, civil servants, English language competence, sub-competences, professional activity.